

EL CICLE DE CATRIN GLYNDŴR, DINS EL POEMARI
MURMUR / MURMURI, DE MENNA ELFYN¹

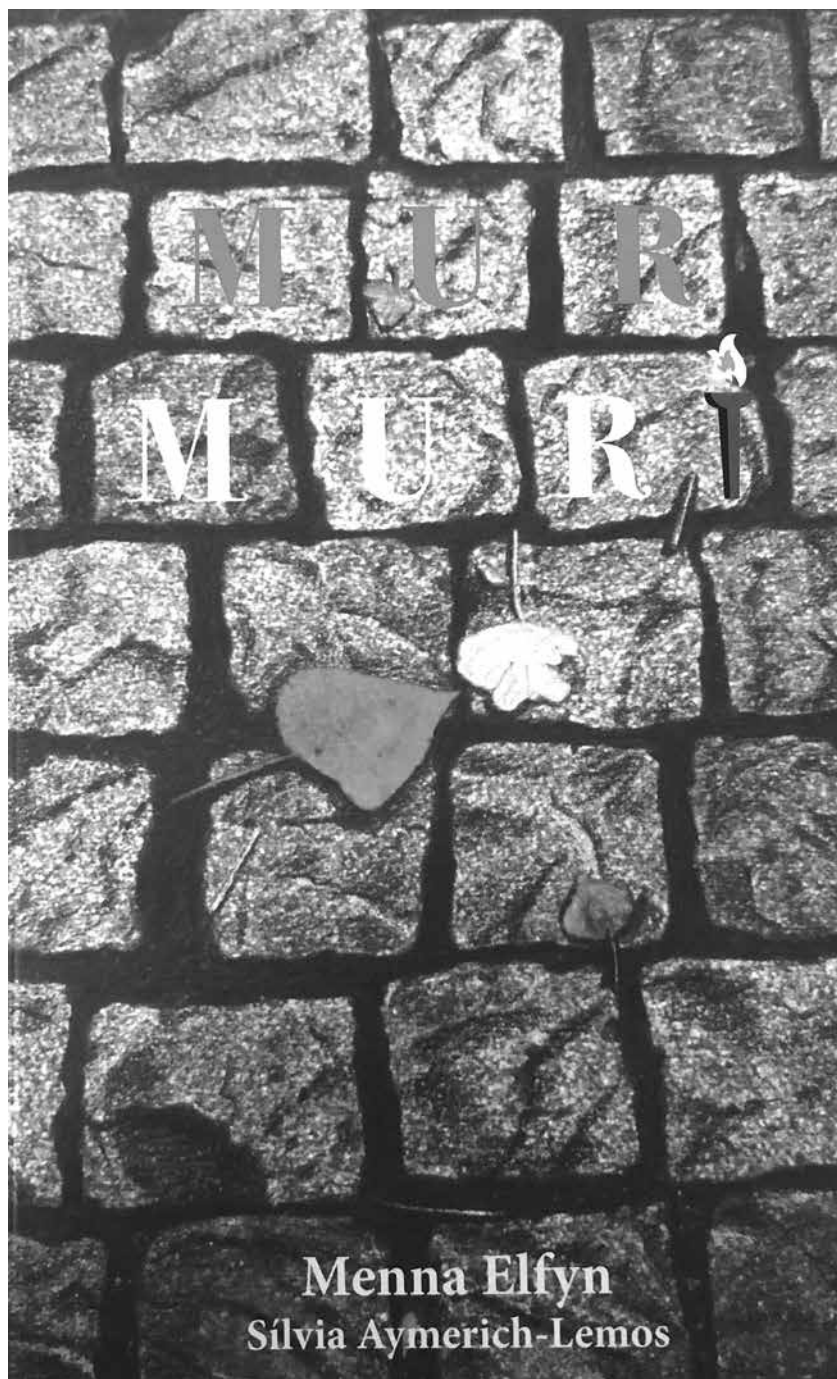
Pau Joan Hernández

(Universitat Autònoma de Barcelona)

Diuen que les muses són divinitats antulladisses. I no només ho són a l'hora de concedir o no la seva gràcia, que en això s'assemblarien força a altres éssers sobrenaturals, sinó en qüestions més específiques del seu ministeri, com seria la sempre delicadíssima de la llengua. Molt sabem els catalans de muses que dubten sobre la llengua que han d'adoptar els poetes. I com que no dubten des de la reflexió, sinó des de la vel·leïtat, no sempre assignen llengua de creació segons l'oportunitat de la tria o les arrels del poeta. És per això que ens recorda Menna Elfyn que calia ensenyar gal·lès a la musa de Dylan Thomas, que inspirava en anglès, de la mateixa manera que aquí hi ha muses que inspiren en llengües que no toquen. I un cop el parli, «aquell seu bastó, / tot burxant fulles mortes al parc, / farà que la llengua es torni amb elles, / d'un verd vivaç».

El llibre de poemes *Murmur / Murmuri* publicat originalment en edició bilingües gal·les-anglès l'any 2012 ens acosta per primera vegada en català, i en una edició també bilingüe, amb la traducció de Sílvia Aymerich-Lemos, una mostra de l'obra de la poeta en llengua gal·lesa Menna Elfyn. El llibre aplega poemes publicats prèviament en diferents volums i inclou el *Cicle de Catrin Glyndŵr*, del qual parlarem més endavant: una obra que parteix d'un tema històric gal·lès del segle xv, però que arrenca ecos en la Catalunya dels nostres dies, i en molts altres racons de la trista actualitat, com la traductora ens recorda a l'epíleg.

¹ Aquesta ressenya s'inscriu en el Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània (GETCC) (2017, SGR 1155), reconegut per l'Agència de Gestió i Ajuts Universitaris de la Generalitat de Catalunya.

Murmuris

Per fer una breu semblança de l'autora, començarem dient que actualment i aquest *actualment*, segons el poeta, traductor i crític Tony Conran abraça els darrers 1500 anys Menna Elfyn és la veu de la poesia gal·lesa més coneguda fora del País de Gal·les. És, a més de poeta, dramaturga, articulista i guionista de ràdio i televisió. Però la principal característica tant de l'autora com de la seva poesia és l'internacionalisme: partir d'una llengua minoritària, d'un país petit, per projectar-se al món. En aquest sentit, resulta paradigmàtic el poema *Y Glwyd / El portal*, escrit a partir d'un fet tràgic succeït a Gal·les, la catàstrofe de la mina de Gleision Colliery l'any 2011 («Ahir, mentre gaudíem de la vida, / sota terra un grup de miners moria»), per a, en primer lloc relacionar-lo amb una història familiar vinculada amb una altra tragèdia succeïda a la mina: «i em vingueren a la memòria / els mots sobris de la mare. / Corria l'any 1947: director i capatàs / baixaven lentament pel carrer de la vila». Després, la tragèdia es projecta a l'altra banda del món, al terratrèmol de Sikkim, a l'Índia, el 2011: «I aquest vespre m'arriben notícies / d'un company de Bombai que em parla / del terratrèmol de Sikkim; de com els seus pares / en van sentir la remor a Calcuta. Portals distants / i propers s'obren i es tanquen». Perquè, al capdavall, tots els homes i dones del món som iguals en la mort i en la desolació: «La fi del món per a alguns; el món / que s'estreny i ens apropa, per a d'altres. / I cada ombra de murmuri, bo o dolent, / espurnes de llamps entre els quals vivim / els uns, definitius, clouen; els altres, interins, nafren». Un vers, fixem-nos-hi, que ens atansa a la cultura més llatina, i fins i tot mediterrània, d'aquell *Omnia vulnerant, ultima necat* que trobem escrit en tants rellotges de sol. I els portals a què fa referència el poema, aquests portals universals, són els de les cases que s'obren, amb grinyol trist de frontisses, per rebre la tràgica notícia.

En el títol del llibre, podem dir que l'atzar ha fet a la traductora un rar obsequi: el d'un joc de paraules que funciona exactament igual en la llengua de partida i en la d'arribada, com ens fa observar al pròleg Kathleen McNerney. Perquè aquest *Murmuri*, que en gal·lès és *Murmur*; ens evoca un *mur-mur*, és a dir, un doble mur: «Mur-muris, / murs on ressona / l'antiga parla». Uns murmuris que tan sols poden ser gal·lesos, per l'eco inconfusible de la llengua, per la seva sonoritat inimitable, com el xibòlet bíblic denunciava, mal pronunciat, els efraïmites davant els galaadites de Jeftè al llibre dels Jutges.²

---

2 Jt 12, 4-6.

La traducció

Aturem-nos ara uns moments a comentar la traducció. Les traduccions de poesia gal·lesa al català han estat escasses, tot i que significatives. Va venir en primer lloc, l'any 1992, la publicació de l'antologia *Poesia gal·lesa actual*, a cura de Carme Manuel Cuenca i Josep Vicent Garcia i Raffi;³ després, amb només excepcions puntuals i de distribució més o menys limitada, hem hagut d'esperar vint-i-quatre anys per a veure la publicació d'un nou títol gal·lès: *Murmuris*.

Sílvia Aymerich-Lemos és, a més de destacada traductora, poeta amb llarga trajectòria i reconeguda narradora, a banda de cofundadora del projecte Versions Múltiples. Té, per tant, un bagatge prou ampli com per tenir alhora la solvència i la gosadia de traduir no tan sols els poemes sinó sobretot l'univers poètic de Menna Elfyn per llengua interposada: una traducció indirecta, fent servir l'anglès de llengua pont, però comptant amb la proximitat i la complicitat de l'autora, cosa imprescindible en aquest tipus de versions per poder apreciar la distància entre l'original i la traducció que ens serveix de passera.

Ja vaig tenir recentment ocasió de parlar del tema, delicat i poc conegut, de la traducció de llengües minoritàries a partir de llengües pont.⁴ Per no insistir en coses ja dites, em limitaré a apuntar que la traducció indirecta no és el pecat nefand que els puristes més il·lusos creuen, sinó, molt sovint, una necessitat de servei. Ignoro quants traductors del gal·lès al català tenim al país, però suposo que no són una munió i, en qualsevol cas, els que hi hagi no necessàriament estaran capacitats per a una traducció poètica del nivell de la que tenim a les mans.

El cicle de Catrin Glyndŵr

Per comentar, finalment, el cicle poètic de Catrin Glyndŵr, caldrà, abans de res, situar el lector en el context del tema escollit. Catrin ferch Owain Glyndŵr va ser una de les filles (se sol suposar que la gran) d'Owain Glyndŵr, un noble gal·lès que, l'any 1400, es va atribuir el títol de príncep de Gal·les i es va revoltar contra el rei Enric IV d'Anglaterra, una insurrecció que havia de durar fins l'any 1415. Durant aquest conflicte, el 1402, Catrin va casar-se amb Edmond Mortimer,

---

3 MANUEL CUENCA, Carme; GARCIA I RAFFI, Josep Vicent (eds.) (1992): *Poesia gal·lesa actual. Selecció, traducció i notes*. València: Edicions Alfons el Magnànim, IVEI.

4 HERNÁNDEZ, Pau Joan, (2018): «Una experiència personal a l'entorn de la traducció literària mitjançant llengües-pont», en *L'Aiguadolç* número 47, pp. 27-34.

inicialment hostatge però aviat aliat del seu pare. Mortimer va morir l'any 1409 durant el setge al castell de Harlech i, poc temps després, Catrin va ser feta presonera pels anglesos, juntament amb la seva mare, Margaret Hanmer, i els seus tres fills. Van ser tancades a la Torre de Londres fins que Catrin i els fills van morir, en circumstàncies no aclarides, el 1413. Pel que fa a Margaret, se sap que va sobreviure a la seva filla, però no quin va ser el seu destí.

La tragèdia de Catrin Glyndŵr és, doncs, la d'una dona que va pagar amb la presó primer i després amb la vida no el fet d'haver fet res activament per la insurrecció, sinó el de ser filla i esposa d'insurrectes. La història dels presos polítics de totes les èpoques és plena de tragèdies semblants. I pel que fa als nens petits, segurament no fa falta recordar que ficar-los en gàbies és una pràctica més comuna als Estats Units del segle XXI que a l'Anglaterra del XV.

El cicle de poemes va néixer arran de l'encàrrec rebut per Menna Elfyn l'any 2001 d'escriure unes paraules per a la placa del monument memorial de Catrin Glyndŵr, que es va situar inicialment al cementiri de Swithin, a Londres, i posteriorment, l'any 2010, als Wallbrook Gardens.

La poeta adopta en aquest cicle la veu de la princesa màrtir, convertida en símbol de la derrota del País de Gal·les, i explica en primera persona la seva vida en aquella sinistra presó, amb la presència constant dels fills, dels seus cants i jocs que mantenen viva l'esperança, ja que «per grisa que fos la infantesa / hi havia dies amables». En el fons, però, fins i tot el més compassiu dels carcellers sap massa bé que «la mort és el destí dels desposseïts». Perquè, al final, només restarà dir: «no tinc nom».

Igual que hem vist per al poema *Portal*, Menna Elfyn estructura el cicle com una progressió des del particular cap a l'universal. El que al principi recrea el patiment de Catrin a presó, la davallada cap a la desesperança, es va convertint gradualment en un clam universal per tots els presos, sobretot per aquells que ho són per les seves idees, per les seves fidelitats o senzillament per la sang que duen a les venes. Aquí, el cicle acaba fent pensar, inevitablement, en el poema que, parlant del mateix, va escriure el poeta basc Joseba Sarrionandia, en el sentit que, per bé que el pres no mori a la presó com Catrin, encara que un dia en surti, la presó l'acompanyarà per sempre més. En aquest temps nostre de filferros espinosos i de murs, de règims autoritaris molt mal maquillats, la història de Catrin Glyndŵr deixa de sobte de tenir sis-cents anys d'antiguitat per passar a ser la història dels nostres veïns o de nosaltres mateixos.

Conclusió

Recuperant les paraules de Kathleen McNerney al pròleg del volum: «quin regal ens ofereix Silvia Aymerich: primer, la coneixença de la darrera obra de Menna Elfyn, i després, les traduccions inspirades (i inspiradores) dels versos de la gran poeta gal·lesa». Regal, sí, el d'una lectura poètica que no puc deixar de considerar imprescindible.